

je vračal k svojemu delu. Nikoli se ni zares vrasel v ameriško družbo.

Kako se je Ložar sprijemal s svojo usodo v ZDA, ki niso bile naklonjene tujim intelektualcem, posebno ne takšnim Ložarjeve starosti in iz komunistične države, je slikovito ubesedeno v prispevku dr. Toma Ložarja. Dobesedno kalvarijo iskanja priložnosti, da bi nadaljeval z arheološkim delom, ponazarja Ložarjevo iskanje stikov z Mecklenburško zbirko, shranjeno v depojih muzeja Peabody v Harvardu. Ložarjeva ameriška leta je upodobil dr. Jože Velikonja. Andrej Rot svoj prispevek gradi na Ložarjevi korespondenci. Ložar je kot povojni izseljenec doživel usodo zamočanih. Čeprav je bil v emigraciji priznan kot znanstvena in kulturna avtoriteta, v njej ni našel pravega mesta. Urban Golob predstavi Ložarja kot gornika, ki je v prostem času v 20. in 30. letih nadvse rad hodil v gore, domače in tuje. Bil je tudi alpinistični mislec in v Planinskem vestniku tako rekoč redno pero. Razdelek o Ložarjevem življenju sklene pregled dr. Andreja Vovka Drugi o njem o najpomembnejših biografskih prispevkih o Rajku Ložarju.

Arheolog

V drugem delu knjige so zbrane osvetlitve s strani tistih znanstvenih disciplin, ki se jim je Ložar posvečal poklicno in publicistično. V loku Ložarjeve biografije je na prvem mestu arheologija. Akademik dr. Stane Gabrovec v prispevku Rajko Ložar – arheolog vrednoti njegov prispevek k razvoju slovenske arheologije. Kot specialist za umetnostno zgodovino in klasično arheologijo se ji je poklicno posvetil z zaposlitvijo v Narodnem muzeju, ko je bil muzej 19 let po odhodu kustosa Walterja Schmidta v novi državi prvič samostojen oziroma ločen od prejšnjih avstro-ogrskih središč, na katera je bila vezana tukajšnja arheologija. Že leta 1931 je pripravil Vodnik po zbirkah Narodnega muzeja, objavil nato temeljno analizo železne dobe na podlagi Mecklenburške zbirke, razpravo na podlagi dunajske disertacije in v zgodnjih 40. letih temeljne razprave o ljubljanski keramiki, stavbah na kolih, stratigrafiji in kronologiji koliščarskih stavb. Njegovo študijo iz leta 1941 Razvoj in problematika slovenske arheolo-

Izkopavanje v Globodolu pri Mirni Peči leta 1939; Rajko Ložar na sredini

ške vede šteje dr. Gabrovec za še danes v mnogih vidikih nepreseženo.

Prav na podlagi te študije in tudi drugih Ložarjevih arheoloških razprav dr. Predrag Novaković v prispevku Pogled na slovensko arheologijo in ideja arheologije rekonstruira Ložarjev pogled na slovensko arheologijo in njegovo idejo arheologije. Tomaž Nabergoj oriše Ložarjevo delovanje v Narodnem muzeju med letoma 1928 in 1940; tam je opravljal tako rekoč vsa muzejska dela: od skrbi za knjižnico, urejanje zbirk, inventarizacijo, pripravo katalogov, konserviranje predmetov in terensko delo, pisanje razprav. V razpravi Ljubljansko barje v koliščarski dobi dr. Anton Velušček predstavi razvoj raziskav na Ljubljanskem barju, ki jih je spodbudil prav Rajko Ložar.

Umetnostni zgodovinar

Ložarja kot umetnostnega zgodovinarja predstavljata dr. Damjan Prelovšek in dr. Milček Komelj. Dr. Prelovšek ga predstavlja kot enega najbolj razgledanih intelektualcev med obema vojnoma. Naslov razprave dr. Komelja je Rajko Ložar in sodob-

Rajko Ložar med obiskom na avstrijskem Koroškem na začetku 80. let

na slovenska likovna umetnost. Ložar je spremljal vso najpomembnejšo umetnost med obema vojnoma in o njej kritično pisal v takratnih osrednjih revijah in časopisih. Zlasti se je posvetil ekspresionizmu in bratoma Kralj. Dr. Matija Ogrin analizira literarnokritične in estetske poglede na slovensko literaturo, ki doslej niso bili primerno upoštevani. Zanje je pomembna Ložarjeva formacija v krogu križarstva kot umetnostno-etično-religioznega gibanja, ki je spremljalo razvoj ekspresionizma v likovni umetnosti in literaturi. V Domu in svetu, katerega sourednik je bil, je objavil večino svojih tekstov.

Ložarja kot raziskovalca slovenskega jezika obravnavata razpravi Marjete Humar (Raziskave slovenskega jezika) in dr. Herte Maurer-Lauserger (Slovensko-nemška dvojezičnost na Koroškem in Rajko Ložar). Ukvarjal se je s problematiko razvoja jezikov, izvorom in zgodovino slovenskega jezika, etimologijo besedišča, sociolingvističnimi uvidi – zlasti na primeru slovenskih narečij na avstrijskem Koroškem (o vindišarskem jeziku in dvojezičnosti v preteklosti in danes, jezikovnem spreminjanju in govornih navadah, asimilaciji, nemških sposojenkah), o žargonu in slengu, "političnem" jeziku, anglizmih oz. amerikanizmih v drugih jezikih.

Etnolog

Zadnjih šest prispevkov govori o Ložarjevem etnološkem delu, kar je bila njegova druga poklicna zaposlitev. Njegovi znanstveni nazori so predstavljeni v besedilu dr. Ingrid Slavec Gradišnik. Razumljivi so v kontekstu takratne disciplinarne razvitosti in institucionalnih razmer, takrat prevladujočih metodoloških vzorcev, med katerimi si je Ložar izbral na eni

strani kulturnozgodovinsko metodologijo, ki mu je bila blizu kot arheologu, ter prvine tipoloških in formalnih analiz, ki so mu bile domače iz umetnostne zgodovine. Zasnoval in izdal je prvi del Narodopisja Slovencev, s čimer je opravil izjemno delo tako v pomenu sicer žal nepopolne sinteze spoznanj o ljudski kulturi Slovencev kakor v poskusu postaviti teoretsko-metodološko podlago vedi o narodu in njegovi kulturi.

Prav zaradi potrebe po razumevanju okoliščin, v katerih je Ložar deloval kot etnolog/narodopisec in v katerih je nastajalo Narodopisje Slovencev, je ponatisnjena poučna razprava mag. Helene Ložar-Podlogar Ozadje nastanka "Narodopisja Slovencev", ki se je pripravljalo v težavnih vojnih razmerah. Leta 1944 je izšel samo prvi del, drugi del šele 1952, pri čemer sta kot urednika navedena I. Grafenauer in B. Orel, t. i. tretji del pa je Ložarjeva razprava o obrti in trgovini, ki je bila objavljena 1959 v Zgodovinskem zborniku v Buenos Airesu.

O sledeh Ložarjevega ravnateljstva v Etnografskem muzeju piše na podlagi muzejske dokumentacije mag. Inja Smerdel ter imenitno ilustrira delovne in siceršnje razmere muzeja v medvojnem času. Sledijo še tri analize osrednjih tem Ložarjevega narodopisnega raziskovanja. Dr. Maja Godina-Golija povzema spoznanja iz prvega obsežnega dela o kmečki prehrani na Slovenskem.

Dr. Janez Bogataj je strnil njegova dognanja o obrti in trgovini, predvidena za objavo v Narodopisju Slovencev in objavljena šele v Argentini konec 50. let. Raziskave koroškega stavbarstva z obsežnim dokumentarnim in doslej neobjavljenim gradivom predstavlja dr. Vito Hazler, ki je pozoren na obseg in metodične značilnosti (terensko delo, metode in načini dokumentacije itn.) Ložarjevega raziskovanja stavbarstva na avstrijskem Koroškem, načrte za pravo monografije o koroški hiši.

Urednici – Ingrid Slavec Gradišnik s sodelovanjem Helene Ložar Podlogar – in avtorji prispevkov so se potrudili povzeti tisto, s čimer je Rajko Ložar zaznamoval slovensko humanistiko. Zelo dragocena je objava Ložarjeve bibliografije. **V. M.**